

FREDERIK DREIER OG HANS KREDS

NOGLE BREVE

MEDDELT AF

KNUD JENSENIUS

FREDERIK DREIER, „Danmarks første socialist“, blev født 1827 i et fornemt og kultiveret københavnsk borgerhjem. Hans far, VILHELM HENRIK DREIER, var en kendt og anset jurist, overretsassessor, dr. jur., der med en høj og særpræget begavelse samtidig bar paa spiren til en sindssyge, der tidlig afbrød hans karriere og bragte ham mange aars ophold paa sindssygeanstalten i Slesvig. Fr. D. blev student fra Metropolitanskolen 1844 og begyndte at studere medicin, et studium, han i sit korte liv ikke naaede at afslutte. 1846 blev han alumne paa Valkendorfs kollegium, deltog 1847 i stiftelsen af den radikalt prægede „Haandværkerdannelsesforeningen“ og tog i 1848 og de følgende aar livlig del i det politiske liv, indtil han i 1853, paa grund af bitter skuffelse i et kærlighedsforhold, berøvede sig selv livet.

Frederik Dreiers paa alle omraader revolutionære indstilling viste sig tidligt. Allerede i skolen ydede han bidrag til „Corsaren“, og som student samlede han paa Valkendorfs kollegium en kreds af jævnaldrende og ligesindede, hvis „fører“ han paa en vis maade blev. Hans interesser var vidtfavnende – encyclopædiske som han selv siger: medicinske, fysiologiske, sproglige, politiske og sociale, navnlig det sidste; i alle henseender var han langt forud for sin tid, han forudgriber radikalismen fra aarhundredets slutning, fritænkerbevægelsen, naturvidenskabens nybrud med Darwin og socialismens og kommunismens udvikling omkring aarhundredeskiftet. Han var saa langt forud, at hans indsats stort set blev til intet, blev en partus præmaturus; det er hans tragedie. Gennem aarene udvexlede han, dels mundtligt, dels skriftligt, meninger med utallige mennesker, men særlig drøftedes problemerne i den lille, snævrere kreds af ligesindede idealister, der, i hvertfald en overgang, kaldte sig „Ygdrasil“, men som af samtiden spottende benævnedes „Dreiers Klub“, og som virkede som en rød klud paa det pæne borgerskab.

Til denne kreds hørte bl. a. nordmanden, kemikeren ANTON ROSING, journalisten RUDOLF VARBERG, juristen FREDERIK KNUDSEN, men den faste kerne var først og fremmest kammeraterne og studiefællerne GUSTAV LORENZEN, OHLFSEN-BAGGE og CARL KOCH.

De her meddelte breve fører netop ind i denne „Dreiers kreds“. De er skrevet af Frederik Dreier, Frederik Knudsen og Ohlsen-Bagge, alle til vennen Carl Koch, i hvis familie de er blevet opbevarede. Saa vidt det har kunnet konstateres, er der ikke tidligere offentliggjort breve fra Dreier, ligesom der ikke findes nogen paa de store biblioteker. Den lille samling breve her er øjensynlig – det fremgaar af deres indhold – kun en lille rest af en ret betydelig og sikkert interessant brevveksling mellem vennerne. Skulde andre breve fra kredsen eksistere endnu, vilde det være af værdi, om de blev bragt frem.

De, der ønsker nærmere kendskab til Frederik Dreier, kan let skaffe sig oplysning, dels gennem hans forfatterskab, dels gennem den litteratur, der findes om ham.

Her skal kun henvises til de vigtigste litterære behandlinger. Otto Borchsenius behandler i „Fra Fyrreerne“ (1878) Dreier i kapitlet: „Socialdemokrater for en Snes Aar siden“; i Jensen og Borghjergs „Socialdemokratiets Aarhundrede“s II del er et udførligt kapitel helliget ham („Frederik Dreier og hans Samtid“). Georg Brandes fremdrog ham i en lille artikel (Saml. Skr. XV, 1905), som dog ikke yder ret meget. Dreiers forfatterskab behandles bl. a. af Vilh. Andersen i Illustreret dansk Litteraturhistorie, III. bd. Paalidelige oplysninger om Dreiers personlige forhold faar man i en interessant afhandling af Carl Dumreicher i „Ex bibliotheca universitatis hafniensis“ (1920): Omkring Frederik Dreier, til hvilken afh. er benyttet, hvad Dumreicher har fundet af interesse paa de store biblioteker, bl. a. skildringer af ham af hans ven R. VARBERG og af kommunelærer DITLEV LANGKJÆR.

Om de øvrige brevskrivere og om brevmodtageren findes i de nævnte værker saa sparsomme udtalelser, at disse kan meddeles her in extenso. I „Socialdemokratiets Aarhundrede“ læser vi om dem: „Nogle Navne fra denne lille Kreds af talentfuld, ivrig og begejstret Ungdom – Tidens aandelige Fortrup – bør bevares i Historien. Der var de unge Læger Karl Koch (død 1851) og Ohlsen-Bagge (død under Koleraen 1853), Dreiers nære Venner . . .“ Udførligere skrives af R. Varberg i det lille mindeskrift, optaget i Dumreichers afhandling: „I at gjøre Propaganda for sine Anskuelse var han (Dr.) altid

ufortrøden, og hans energiske Opfyldthed af Formaalet, hans skarpe Dialektik og solide Kundskaber gjorde, at han som oftest var heldig i sine Bestræbelser. Overalt naar han hørte Tale om en yngre begavet Mand, der havde radicale Symphatier, hvilede han ikke, før han havde gjort hans Bekjendtskab og stræbt at gjøre ham til deltagende og virksomt Medlem af den store europæiske Fremskridtsarmee. Han levede følgelig meget med andre Mennesker; der samlede sig efterhaanden en Kreds af begavede, yngre Mænd, der med Kjendskab og Interesse fulgte og tilegnede sig Videnskabens og det offentlige Livs Resultater, og for denne Kreds var Dreier dels paa Grund af sin Dygtighed og især paa Grund af sin Energi og rastløse Iver det egentlige Centrum. . . . Ingen, der har deltaget i denne Kreds, kan tænke tilbage derpaa uden at mindes den for tidlig tabte CARL KOCK (død den 18. Januar 1851). Ved sin klare Aand, sin ædle Charakter, sit ungdommelig smukke Ansigt og sin hele elskværdige Personlighed maatte han vinde sine Omgivelsers Kjærlighed og gjøre sig uforglemmelig for dem, der kjendte og paaskønnede ham. Han var det første Led i Kjeden, der brast, men det skulde snart ikke blive derved. Allerede den 19. Juli 1853 begravede vi den Tredie af denne lille Kreds. Det var den unge Læge OHLSEN-BAGGE. For kun en Maaned siden havde han til vor store Glæde og Stolthed bestaaet sin Examen med Udmærkelse. Til den Tid havde han med den beundringsværdigste Resignation vidst at give Afkald paa den hans Alder saa naturlige Livsnydelse og paa de andre Studier og ideelle Interesser, som ogsaa havde et Krav paa ham. Nu da han skulde til selv at nyde Godt af og meddele Andre Frugten af sin ualmindelige Dygtighed, blev han pludselig under sin Kaldsvirksomhed bortrevet af Cholera. Han savnes smertelig af Videnskaben, af sine Forældre, og af sine Venner, der med stedse større Ret paa sig kunde anvende Digterens Ord: „Færre er de Faa“. – Endelig findes paa Universitetsbiblioteket, og optaget i Dumreichers bog, erindringer af kommunelærer DITLEV LANGKJÆR. Det er ham, der anfører, at kredsen kaldte sig Ygdrasil, og han nævner, at den mest bestod af atheister og socialister. Da Langkjær selv havde afvigende anskuelser, „var det naturligt, at jeg ikke blev Medlem af Ygdrasil; men jeg vil dog minde om et Par Venner blandt dets faa Medlemmer, nemlig foruden PETERSEN (om denne se Note 20) ogsaa KOCH og OHLSEN-BAGGE, som begge var medicinske Studenter. . . . OHLSEN-BAGGE var meget ulig Dreier og Petersen, men han var afgjort Atheist ligesom disse. Jeg omgikkes ham meget og gjerne lige til hans Død. I Førstningen besøgte jeg ham hos hans Forældre, der

var jævne Skipperfolk fra Flensborg og boede i Holmens Huse. . . . Medens Drejer ikke kunde fatte eller lide, at man troede paa en personlig Gud, indsaa Ohlsen-Bagge, at en personlig Gud turde være en nødvendig Forudsætning for et personligt Liv; men vi ironiserede begge med Rette over, at man iførte Gud et Systems Snørliv. O. B. var egentlig ikke Socialist, og vi bleve begge enige om, at ikke alle kunde finde behørig Hvile i en Prokrustesseng. Ogsaa var vi enige om, at kun *mutatis mutandis* kunde „Ejendom“ kaldes Tyveri. Især var vi uenige med Drejer om Opdragelsen; thi vi mente, at endog et middelmaadigt Hjem var at foretrække for en offentlig Opdragelse. I Modsætning til Drejer mente vi, at den abstrakte Lighed vilde føre til den største Ufrihed, det utaaleligste Tyranni. Derimod var vi enige i, at Almuen – Arbejderklassen – burde løftes baade i aandelig og legemlig Henseende. Ohlsen-Bagge tog senere en udmærket Læge-examen og var en af de faa Læger, som døde i Cholera-aaret 1853. Senere har jeg truffet paa hans Grav paa Frelserens Kirkegaard. Længe før døde KOCH, der til Forskjel fra de Øvrige havde ikke ringe Sands for rent filosofiske Studier, skjønt han som Mediciner saae meget i et andet Lys end jeg. Han kom ofte til mig, førend han flyttede ud paa Landet, hvor han havde sit Sovekammer i en Hestestald for sin Brystsyges Skyld, men han døde ikke længe efter, og jeg savnede ham tidt, fordi han dannede et fortrinligt Mellemlid i denne Kreds.“

Til disse skildringer skal kun føjes nogle biografiske data for de to venner: Lorenz Heinrich Ohlsen-Bagge var født i Flensborg 12. november 1825, student 1844, alumne paa Valkendorf 1847, deltog som underlæge i krigen 1850, og døde som læge ved Alm. Hospital 1853. Carl Emil Koch var født paa Frederiksberg 30. september 1826 som søn af handelsgartner RUDOLF KOCH. Da de økonomiske kaar var smaa, blev C. K. ført frem til examen ved familiens hjælp, bl. a. af sin moster og dennes mand, distriktslæge SEIDELIN i Roskilde. Herfra blev han student 1844, studerede medicin, ofte afbrudt af sygdommen, tuberkulosen, blev underlæge ved Solvgades kaserne, men døde allerede – af tyfus – 1851.

Om den tredje af vennerne, FREDERIK KNUDSEN, tales ikke i disse erindringer. Muligvis har hans tilknytning til Dreier ikke været ret intim, hans nærmeste ven var nok Carl Koch, muligt har han, hvad noget kunde tyde paa, tidligt forladt kredsen og dens meninger. Frederik Knudsen var født i København i 1823. Hans forældre sad i meget smaa kaar, og drengen kom paa opfostringshuset, hvis forstander cancelliraad BORCH tidligt opdagede hans evner og tog ham paa

sit kontor som kontorist og senere hjalp ham videre til ansættelse paa et kontor i Roskilde. Her lærte han forskellige disciple fra Kathedralskolen at kende, bl. a. Carl Koch, og han blev hjulpet frem, ogsaa økonomisk, af venner, hvoriblandt ogsaa Kochs familie. Som stud. jur. meldte han sig som frivillig i krigen, tog 1852 slesvigsk-juridisk examen i Flensborg og blev i sin betydningsfulde embedsgerning særligt knyttet til Sønderjylland. Efter 1864, da han med etatsraadstitel maatte forlade sit embede, gik han over i journalistiken og blev 1866 redaktør af Berlingske Tidende, hvad han var til sin død 1873. At han havde evner for pennen viser, foruden nogle ungdomsdigte, ogsaa flere udgiverarbejder, bl. a. det store „Danmarks Kamp for Slesvig“ (1851–53). Han skildres – bl. a. i Berl. Tid. 16/8 1873 – i det hele som en begavet mand, dygtig embedsmand og initiativrig redaktør.

Brevene fra Dreier og Knudsen meddeles in extenso, Ohlfsen-Bagges i uddrag; alle naturligvis med forfatterens ortografi og interpunktion. [] angiver, at en lakune i brevet – f. ex. hvor det er revet op – eller en aabenbar forglemmelse er udfyldt af udgiveren.

Bibliotekar Dumreicher og arkivar Marquard skylder jeg tak for velvillig hjælp, bl. a. ved tydning af vanskelige steder i brevene.

Noterne giver sig ikke ud for at være udtømmende. De mange navne paa krigsfrivillige og andre unge, der forekommer i brevene, – hvoraf langt de fleste er identificeret som studenterkammerater eller Carl Kochs venner fra Roskilde –, har næppe større interesse, og enkelte hentydninger til personer, begivenheder, skrifter o. a. fra tiden, har det – med et arbejde i rimeligt forhold til oplysningens værdi – været umuligt at skaffe sikre oplysninger om.

Brev¹ fra Frederik Dreier til Carl Koch.

4 Apr.

Dine Tilstande ligner sikkert meget saadanne, som jeg har været saa plaget af og som jeg endnu ofte falder tilbage til. Hos mig ere de ikke mere saa hyppige, heller ikke saa varige, som tidligere; en eller anden dygtig Tankerække opstaaer snart og bringer den hele encyclopædiske Betænkning af Sagerne i Gang igjen, jeg har erhvervet mig langt mere Roe til at udfolde en nøiagtig Kritik selv af det Væmmeligste, jeg har lagt mig et større Repertoire af Beskjæftigelser og Øvelser til, jeg har stedse mere Mod paa Øvelse i skriftlig Behandling.

Her ligger da omtr. den Fremgangsmaade, som jeg troer, Du bedst kunde bruge for at komme dig.

Bestem en Tid til saakaldte Legemsøvelser, gaae frem fra de lettere, mindre anstrengende, forøg for hver 4-5 Dage f. Ex. den daglige Tid dertil; tag dig et vist enkelt Anliggende at betænke, nedskriv dine Bemærkninger derover, øv dig fremskridende i mindre Afhandlinger; læs et vist Stykke Physik f. Ex. om Dagen; selv om Du fra først af kun anvender ringe Opmærksomhed, troer jeg at Du efterhaanden vil blive vænnet til at følge med. Dine Formøvelser skulde Du fortsætte, ligesaa dine Tegneøvelser; Øvelsen i at anslaae Længder, som Du engang forberedede dig til, vilde Du have særdeles rig Leilighed til at practisere; ansæt Veilængder i Skridt, Gjenstandes Længde kan Du jo maale med din Tommestok. Jeg har megen Lyst til saadanne Øvelser og har ogsaa begyndt saa smaat.

Jeg troer, at Du har ventet for meget, meget for meget af Landlivet, jeg troer endogsaa, at Du vilde befinde dig bedre i Kjøbenhavn. Isolation kan vel neppe opnaaes paa dit nuværende Opholdssted, derimod skulde man troe, at der var mindre Afvexling i det der forefaldende skikkelige Vrøvl og i den fædrelandske Begeistring. Jeg har gjort et meget rigt Studium af det her Passerende. Derfor vil jeg virkelig raade dig at komme til Kbh.; jeg har savnet Dig uhyre meget, jeg troer vi ville kunne være hinanden til overordentlig megen Nytte; det gjælder kun at vi fortsætte den mere ugeneerte Meddelelse, som vi vare ret godt i Gang med, og at vi faaer ordentlige fælleds Studier og Øvelser i Gang.

Det er det, som jeg altid saa meget har ønsket, at organisere et Samliv mellem os i beslægtede Retninger stræbende; mellem os to maatte det temmelig nemt kunne lade sig gjøre, L.³ og B.³ maatte man ogsaa kunne faae med, mange opvakte unge Folk staae færdige til at optages, naar vi først have styrket os selv noget; saaledes L. FRIIS, PRAHL, KNUDSEN⁴. Der kunde saaledes lægges Grund til en fremvoxende Cohorte af radicale Kritikere, der kunde træde i Forbindelse med alt andet Radicalt, f. Ex. med Haandværdr.⁵ dygtige Mænd, der kunde virke gennem Litteraturen, gennem Tale, ved Exempel i Livet i mange Retninger; naar engang en Rigsforsamling bliver dannet, kan de der skaffe sin Kritik Respect - osvovs. Jeg har saa ofte udviklet noget Lignende, men er altid bleven afviist med efter min Mening meget daarlige Indvendinger; jeg troer at f. Ex. B. og L. have betragtet i det mindste en stor Deel af min Kritik omtrent som en fix Idee, som maatte have Lov til at udøse sig, men som det foreøvrigt ikke kunde nytte at indlade sig paa. B. har endvidere lidt af en Art Jalousie, Nag ogdsl. Men jeg haaber at saadant vil kunne overvindes.

Det resignerende Privatliv, som Du nu siger, Du i Grunden anseer for det bedste, troer Du dog selv ikke meget paa; denne Udsigt er nok fremkommen som Udtryk for din Misstemning ved Tanken om et Skribentliv ell. dsl. Hvadenten Du vælger den ene eller den anden Levevei eller Levemaade, maa Du som jeg beholde og udvikle Kritiken over det hele Kram, Du maa virke for denne Kritik, Du maa indrette dit Liv efter den i mange Dele.

Men ved Litteraturen virkes dog aabenbart meest, gennem den kan man tryggest fremsætte sin almindelige Afvigelse fra det Ordinære, medens en

mundtlig Diskussion, som Du vist vil indrømme, af mange Grunde er mislig. Pressefriheden vil dog unegtelig gjøre Skribentlivet langt mindre byrdefuldt, de forberedende Smaaartikler faae mere og mere Indpas (Nord og Syd)⁶; faae vi bare snart Fred, saa kan man vist udrette Meget her. Jeg havde omtrent tænkt mig samme Inddeling af Arbeidet, som Du; naar noget saadant kan komme i Gang kan ikke godt bestemmes nu, fornemmelig ifølge den nærmeste Fremtids Tvivlsomhed. Skulde Krigen vare længe og altsaa tage Opmærksomheden i Beslag længe efter, saa vil i ethvert Tilfælde jeg see mig om efter en anden Virkekreds; Udvandring til Nordamerika f. Ex. er det altid værdt at reflectere paa, Tydskland kunde maaskee ogsaa give god Leilighed.

Den Øvelse og det Studium, som jeg allermeest ønsker, har Værd som dygtig øieblikkelig Beskjæftigelse og som forberedende til hvilkensomhelst Entreprise.

Dit hele „legemlige“ Befindende vilde vist have lige saa godt af en ordenlig Øvelsediet, som dit „aandelige“. Jeg seer, Du klager over den skarpe Luft; en Grund mere til at komme til Byen.

Kbhavnerne vrøvle som sædv. op og ned og frem og tilbage i de forskjelligste Retninger; dog grupperer det hele Vrøvl sig som oftest om den fædrelandske Begeistring; Kampen skal naturligviis kjæmpes ud, som⁷ saa det gode Fædreland, naar det endelig er restitueret, skal staae aldeles tomt. Endnu er der aldeles intet nogenlunde sikkert Haab om Hjælp.

De danske Tropper have efter alle Beretninger kjæmpet⁸ med Raserie og tilføiet Fjenden stort Tab. Der anføres mange enkelte Træk, som Du altid tids nok vil faae ind, naar Du kommer hertil. HARTVIGSEN er nok falden, den mindste BLOCH⁹ er fangen, ligel. FALBE, P. BRIK (jun.); LIEBE (Th.) er uskadt, SYLOW it.

BAGGE er kommen hjem, fuldkommen overtydet om Ønskeligheden af Fred og af Slesvigs Deling, fuldkommen mæt af Medborgernes trivielle Dumhed (f. Ex. FLORS¹⁰, HELWEGS¹¹). Han har jo forresten tumlet sig adskilligt, hørt Kuglerne pibe sig om Ørene, seet Folk blive saarede ved sin Side, osvovs. Nok en Grund til at komme herind.

Mit eget Liv har været ret anstændigt; jeg har drevet om blandt Folk, discuteret, passiareet, observeret; jeg har et prægtigt Overblik over Krigens Indflydelse paa Livet, Staten m. m., over Medborgernes Tilstande. Jeg har anskaffet mig en Abonnementsbillet til Charlottenborg, hvilket ogsaa har hjulpet til at conservere mig; jeg har studeret, skrevet to Ark Kritik, foruden Smaanoetizer, fulgt den periodiske Litteratur osv.

Gode Raad og Formaninger har det da ikke skortet paa; gid de kunde hjælpe lidt paa Dig, din Stakkel! Lad mig nu snart faae Dig hjem igjen!

Din

F. Dr.

Jeg hører, at PLOUG har meddeelt i Studenterforeningen, at Oscar¹² har ladet Regjeringen vide, at 15000 Mand svenske Tropper staae færdige til

at komme den til Hjælp. Spørges: Er det til Fordeel eller til Skade for blidere Fremskridt?

Jeg maa endnu bemærke, at Bagge efter al mulig Sandsynlighed for Skams Skyld finder sig nødt til at gaae med som Kanonfoder, rimeligviis som Underofficer, hvis han kan faae Skolen gaaet igjennem.

Brev¹³ fra Frederik Dreier til Carl Koch.

Assens d. 11 Juni 1849.

Min egen kæreste ven! En lige ugrundet og uheldig tvivl har i denne vor adskillelses tid behersket os begge. Jeg har tvivlet om dit venskab for mig, jeg har været nær ved at tro, at du i fortvivlelse over mine resultater og i modbydelighed for mit eget sølle liv havde vendt dig fra mig; og du har tvivlet om min fasthed i min kritiske bevidsthed, du har været nær ved at tro mig nedsunken i en ordinær resignasjon; i sandhed, om vi end ikke vare uheldede nok til ikke at lægge stor vægt på undskyldninger, til ikke at bære nag for mulige feiltagelser eller fordre erstatning, så vilde vi i denne sag være nødte til at lade det gå lige op; dog er din feiltagelse måske endnu større end min.

Din tvivl er ligeså ugrundet som min var. Aldrig har jeg været fastere i min forsonne anskuelse af livet, aldrig fastere i min beslutning, at kæmpe for den til det yderste, at gøre alt for at bryde igennem dette livs umådelige jammer, end netop nu; hverken mindste ændring af mine anskuelser eller mindste tilnærmelse til resignasjon er faldet mig ind; mine breve til BAGGE, F. SCHOU, FRU TETENS, vilde være tilstrækkelige til at bevise dette, og rundt omkring i cirkulærerne har jeg spredt de bitreste indhug på alt den gamle verdens hellige, hvilke netop bestandigt have voldt mig bønfølelser og forestillinger fra mine gudfrygtige og resignerende korrespondenter. Dels som en art propaganda dels som frimurertegn til dig og Lorre har jeg indflettet sligt i betydelig mængde; har du ikke truffet mine små bemærkninger om krigen, religionen, dette livs retfærdighed, præsten Blædel¹⁴ osv osv?

Det glæder mig at treffe din kraftige udtalelse af din fastholden ved vore resultater; ti jeg havde efter din ringe meddelelse i denne Retning snarere grund til at tvivle om dig, end du om mig, i hvis hele bevidsthed de ere indgroede.

Dine undskyldninger vilde desværre for enhver være mere end tilstrækkelige; af mit sidste lille brev vil du se, at jeg slet intet vidste om dit ildefindendes art eller grad. Brystvæsenet har vel ikke været så farligt, siden du slap med de angivne midler; mixt. ammon. muriatic.¹⁵ dulc. hedder mixt. – Herre gudheden, har du virkelig ikke toret vise dig for mor, for „præbæstets“¹⁶ skyld! Det kunde du såmænd uden fare med de havende undskyldninger; hun er godheden selv og kender min kærlighed til dig; iøvrigt genkalder jeg naturligv og beder om forl. for alle ukvemsord, og skal tilmelde mor det fornødne. – Cirkulærerne skal du få tilhobe. – Hvad msklig omgang angår

vil jeg henvise dig til A. ROSING¹⁷, polyt, der i ét og alt sågodtsom sympatiserer i højeste grad med mig, og tillige er det behageligste mske af verden, samt til R. VARBERG¹⁸, om hvem næsten det samme gælder; KNUDSEN, der atter hilses flittigst, er vel så forlibt som en rotte osv og er derfor ubrugelig. Jeg skal sætte de to første ud på Dig. – App, hvorfor beklager Du vor ven Knudsen? Er hun meget ubetydelig, eller er han altfor betagen, eller er det forlovelsen som sådan Du i dette eksempel vil fordømme? I forhold til det øvrige, som bydes her udi livet kunde mangel en forlovelse være overordentlig interessant og vederkvægende selv for en af os; gør et forsøg engang – dog, det vil jeg ikke råde Dig videre til, det har vel heller ingen nød. Men giv mig nærmere underretning om hendes væren ovhødt og hans for øjeblikket; det havde Du da alt kunnet gøre denne gang, hvor Du klager over mangel på stof. – At Du savner vore samtaler er det mig for så vidt kært at erfare, som jeg undertiden, navnlig i den sidste tid, ofte troede at finde Dig træt deraf, mistvivlende om deres resultatbringeren; og det skal være mig overordentlig kært at samtale med Dig; men Du må helst begynde, da Du bedst vil kunne udspille, hvad der fornemmelig interesserer Dig og gøre dine bemærkninger ved mine krasse påstande, som ere Dig bedre og almindeligere bekendte, end dine anskuelser i det enkelte ere mig; og jeg tvivler slet ikke om vor brevsvekslings interesse i så tilfælde. – Meddél mig detaljeret, hvorledes det gik til kantussen, hvem der dumpede osv. – At Du vil melde Dig på hospitalet er jo såre fornøjeligt; et mske med så dokumentérlig fremragende dygtighed vil blive modtaget med åbne arme og store øjne; men Du skal holde ørene svært stive for at [stå] obduksjon odsl igennem om sommeren; dog venter jeg mig alt af din fasthed. Hvad mit eget liv angår, da vilde jeg tilvisse uhyre gerne blive ved medisinen; men som bekendt er jeg aldeles afvænnet med og højst utilbøjelig til ægte eksamensslid; hvor meget jeg end måtte kunne hjælpe andre fremad i andre henseender, så er her tilvisse et henseende, hvori jeg må stole på mine venners understøttelse. Hvis I begynde et rigtig ivrigt studium og kunne tage mit lidt under armene, så tror jeg det kan gå; og det vilde unegtelig være noget mageløst skønt, om vi alle 4¹⁹ – foruden N P P.²⁰, der altid i mange henseender er tvivlsom – kunde jævnsides hugge os igennem studiets genvordigheder og erobre dets resultater; det er det mest attråværdige, som for øjeblikket viser sig for mig som mulighed.

Jeg studerer vel ikke meget i den senere tid, men den hele praxis er mig selv overordentlig lærerig, og jeg udfylder dog af og til et altfor generende hul i min viden, ved hjælp af pharm. danic, Warnckes bog, Chelius' lumpne Kirurgi, Grisolles forholdsvis fortrinlige pathologie interne, Hørte og Hornemanns stetoskopi; i sidstn. videnskab og kunst er jeg ikke så lidt fremskreden, og anvender den med held ved diagnosen af brystaffeksjoner hver eneste dag omtr. Vi have haft pneumonier c. 70, bronchitiser i snesedo, pleuritiser en halv snes, catarrhalia og Febr. catarrh. vel en halvanden hundrede stykker osv; det giver øvelse.

Du har ganske ret i bem. om russerne, item om Lorre, – jeg har gjort

ordret samme bemærkning i et brev fornylig –; hils ham. P. SEIDELIN²¹, hvordan går det med ham? Ser Du ham aldrig, kan der slet ikke gøres noget ud af ham? Og FREUCHEN²²? Hvad de politiske forhold angår, da er jeg nu som før af meget ringe tillid til de ordinære agitasjoner, men ligeledes af den mening, at man bør benytte den mest demokratiske af de eksisterende agitasjoner; den står en dog meget nær og vil let kunne gøres en underordnet. – Meld mig kun, som Du alt siger, de i Berlingeren og de fynske aviser ikke omtalte begivenheder, og fremfor alt de sosiale. – Hvor Paris' venstre²³ dog er flåv! det dumme spektakelmageri. – Belangende omgængelse med spidserne, da må jeg først bem., at jeg dog altid har en hel del samkvæg med dem, som Du vil se af cirkulærerne; og det er vist nok at jeg har lært meget af dem, fået en stor færdighed i at omgås mænd og damer, navnlig de sidste – i alle disse henseender burde altså cirkulærerne interessere; men på den anden side er det ikke min agt, aldeles at fordybe mig i spidseriet, det vilde ikke betale sig; navnlig vilde al mulighed til studium så gå bort. Når nu den slemme titel er tilbagekaldt og erstattet ved den skønne af min [kæ]reste ven, så må du flittig besøge min familie, det er dog usædvanlig behagelige og venskabelige folk allesammen; min bror²⁴ er heller ikke så tosset, han overraskede mig behagelig ved den ytring i sit sidste brev, at hjælpen fra russerne²⁵ forekom ham = en forskrivelse til fanden. – Hvis du igjennem familien kunde gøre bekendtskab med min troe veninde Fru TETENS, så vilde det vist heller ikke være uden interesse for dig, hvis du forstår at tage hende på den rette måde; hun vil ganske vist uhyre gerne kende min fortroligste ven. – Dernæst kunde du i GRÜNE²⁶ træffe en meget sympatiserende, der til en afveksling kunde være meget morsom for Dig. – Du talte om livssfærer, som alle burde sonderes; jeg har sonderet korrespondangsevæsenet tilbunds i disse tider, skrevet med denne dags arbejde 85 breve og modt. 62, til og fra meget forskellige, fornemmelig damer; hvor mange af korrespondangerne ere overordentlig interessante! Jeg har prøvet flere sorter distangseventyr, som ere faldne yderst heldigt ud; – jeg er meget yndet og respekteret som brevskriver. –

Den kæreste efterretning i dit brev var den, at du forøjebløkket har det godt, og den har afholdt mig fra megen snak om dit befindende; jeg håber at det vil vedvare i denne gode årstid, og jeg skal gøre mit til at holde dit sind oppe; skriv nu også du flittigt til

din tro ven

Frederik Dreier.

Brev²⁷ fra Frederik Knudsen til Carl Koch.

Kjøbenhavn den 16. April 1848.

Kjære Ven!

Tak for Dit Brev; det glæder mig deraf at se, at Landluften, i Forbindelse med Kostalden²⁸, har virket heldigt paa Dig. Omen accipio, quod felix faustumque sit!²⁹ Du kan takke Din Skaber for at Du ikke er her i denne

„stolte“, „bevægede“ Tid; thi der udvikles mer Vrøvl i Døgnet, end et svageligt Menneske kan døje. – Jeg har nu i 14 Dage ikke bestilt Andet end exercere, nemlig 3 Timer om Morgen og 3 do om Eftermiddagen, men har end ikke i Exercerhuset eller paa Fælden, ja selv ikke i Ordrup og Dyrehaven, hvor vi have leget Soldat, været fri for Studenter-Generalforsamlingsvrøvl; Du kan let begribe Tingen, naar Du hører at jeg staar i Compagni sammen med BARFOD⁸⁰ og STENBERG⁸¹. – Stakkels Drejer er samme Skjæbne undergivet; han hyler og vrider sig som en Orm. – Forresten er det nu forbi med Exercitsen. – Begeistringen derimod vedvarer. – Igaar skete der atter Opfordring til at gaa som Frivillige ind i Armeen paa de tidligere bekjendtgjorte Betingelser. – Blandt andre dygtige, krigsføre Karle meldte MARTIN HANSEN og DYRLUND sig. – Ogsaa VALDEMAR og CARL BLOCH vilde med, men kom nok forsilde, hvilket, saavidt jeg veed, ogsaa er Tilfældet med Martin. – Udaf Central-Exercerskolens Midte danner man nu et Fricorps, som under Capitajn LA COURS⁸² Anførsel vil til Slesvig, for at følge de brave Schleswigholstejnische og tyske „Frejschärlerer“ og Turneres⁸³ lysende Exempel. – Enden bliver naturligvis, at de enten slet ikke kommer i Ilden eller ogsaa blive aldeles oprevne eller fangne. – Jeg har for adskillige af disse begejstrede Ungersvende yttret, at de muligen i de foreløbige Phantasier over det forestaaende Felttog blive staaende ved det Afsnit, der ser dem gaa omkring her i Byen med smukke ny Uniformer, en Gjenstand for Mængdens Hurraraab og Damernes Caresser; – men slige Tanker ere ikke toldfri, og man bliver forkjættret naar man kommer med dem. – Chaque fou son goût. – Jeg havde imidlertid selv den mest forbistrede Lyst til at komme derover paa een eller anden Maade; ja jeg har saagar tænkt paa at gaa ud som Proviansskriver paa en Fregat. – Men Alt af den Art strander paa det Hensyn, som jeg naturligvis maa tage til min Moder, der aldeles afhænger af mit Livs Conservation. – Idag foreslog Bogtrykker SALOMON⁸⁴ mig at tage derover som Correspondent til et af ham redigeret Blad „Nyeste Postetterretninger“ og bød mig indtil 5 Rd. for Frontbreve og Tilladelse til at skrive hver Dag; Tilbudet er fristende, men dog næppe udførligt. – Ja, vilde han give mig f. Ex. 100 Rd. om Maaneden, saa drog jeg afsted med den Forpligtelse at skrive ham et Brev til hver Dag. – Men det gjør han vist ikke, og ringere kan jeg ikke have, naar min Familie skal leve her og jeg der, hvor jeg naturligvis maa holde Hest, for at kunne følge Avantgarden. – Behageligt var det unægteligt. – Jeg tror ikke der er kommet Efterretninger fra BAGGE efter dem, LORENTZEN meddelte Dig. – Poul⁸⁵ er bleven ansat som Læge paa Augustenborg. – Du forbavses formodenlig, men glemmer i saa Fald, hvad ikke noksom kan udhæves, at Tiden er „bevæget“ og vender op og ned paa Alt. – Forresten forholder Sagen sig ganske simpelt saaledes: ANTON SEIDELIN⁸⁶, som fører Skirnir, har Lov til at have en Mand med i sin Cahyt; han tog Poul med og denne var saaledes tilstede, da Skirnir beskjød Schlesvigholstejnerne ved Flensburg og hørte Kuglerne pibe om sine egne dyrebare Øren. – Da Skirnir siden skulde transportere Fanger og der blandt disse var nogle

Saarede, rørtes Pouls ømme Hierte og han gav sig i Færd med at reparere paa dem, hvilket han udførte saa godt, at Kongens Livlæge LUND⁸⁷ erklærede hans Forbindinger for fortræffelige og Justitsraad BERLING⁸⁸ paatog sig at sørge for ham. – Da Skirner kom hjem var Poul bleven paa Augustenborg. – I Betragtning af denne Tidens Hellighed og Naaderigdom skal jeg ogsaa med det Første ud at bade mig i Solstraalerne og haaber bestemt at blive i det Mindste Understatssecretair. – Det samme skulde Du gjøre. – Per⁸⁹ blev umaadelig glad da Krigen brød ud og han hørte Alle tale om, at det var en altfor urolig Tid til at bestille Noget. – Han har naturligvis siden den Tid ikke aabnet en Bog. – Han begyndte med megen Iver at exercere baade Morgen og Aften, men blev snart kjed deraf og har i den sidste Tid aldeles Intet taget sig for. – Han er sieldent hjemme, ikke engang til Spisetid, og naturligvis yderst forbittret paa sin Familie og mig, fordi han føler, at vi have Grund til at være utilfredse med ham. – Hvorfor saadant et Asen ikke gaar med som Frivillig? – Rimeligvis fordi han er bange. – Hans Gask[on]ader⁴⁰ her skal imidlertid om faa Dage tage en Ende med Forfærdelse. –

Du beder om Undskyldning for Mangel paa Indhold i Dit Brev; Lader os i den Anledning qvitte med hinanden. – Jeg er endnu for medtaget af Exercitser og Vrøvl til at kunne tænke paa noget Alvorligt, og Facta kan Du bedre faa i Aviserne end af mig. – Professor BORRING⁴¹ er rejst til Paris, for at skrive dansksindede Artikler i Journal des Debats. Om han er Manden dertil veed jeg ikke; men det kan vel i alt Fald ikke skade om de blive lidt gunstigt stemte for vor Sag derovre. – Rimeligvis faa vi en europæisk Krig. – Chartisterne⁴² i England optræde mere bestemt, næsten truende. – Bliver der alvorligt Spektakkel med det Første, kan det se galt nok ud for os, hvis „Bunde“ med det Samme faar i Sinde at vælte sig over os. – Skade at sal. Betisen ikke er her, for at stille vort Horoscop. – Lad mig snart høre Lidt fra Dig igien. – Fra min Moder og Søster samt Petit skal jeg hilse, iligemaade fra Drejer.

Din hengivne Ven

Frederik Knudsen.

Brev⁴³ fra Fr. Knudsen til Carl Koch.

Roskilde den 27 April 1848.

Kjære Carl!

Du undrer Dig formodenlig over at se Brev fra mig dateret Roskilde, men Sagen hænger ganske simpelt saaledes sammen, at BLUME⁴⁴ (EDVARD nemlig) er bleven ansat i Armeens Intendantur og at jeg derfor har maattet overtage hans Forretninger indtil Cancelliraaden⁴⁵ faar en anden Fuldmægtig eller – jeg selv afrejser til Slesvig, hvor jeg har stærkt Haab om at blive ansat i Generalcommandoen eller i Intendanturen og hvor jeg allerede var som overordenlig Politifuldmægtig, hvis ikke de sidste Dages Uheld for vore Vaaben havde gjort det problematisk, hvormeget vi – i det Mindste foreløbigen – beholde af bemældte Slesvig. – Du har naturligvis faaet Efterretningen om

Slaget ved Slesvig i Søndags og deraf set, at vi ere blevne nødte til at trække os tilbage m. m. Hvad Du derimod ikke veed, er, at MARTIN og CHRISTIAN HANSEN, VALDEMAR og CARL BLOCH, THEODOR LIEBE, HARTVIGSEN, GUTZON MÜNSTER og mange Flere ere gaaede med som Frivillige og have taget Del i hin blodige Bataille. – Hvor mange af dem, der endnu leve, vides ikke; Rygtet fortæller Allehaande. Jeg talte før med Student ØRSTED, Søn af HANS CHRISTIAN, der ligeledes var med i Slaget som Frivillig, men nu vender tilbage som Invalid – hans Bryst skal være angrebet og han saa elendig ud – og han sagde, at han paa Sønderborg, hvorhen en Del af Armeen allerede har maattet retirere, har set og talt med Valdemar i god Behold, medens man ikke vidste, hvor Carl var bleven af, skjøndt han var Valdemars Sidekammerad i Bataillen. Fra Münster har man aldeles Intet hørt; men han stod ved et af Jægercorpserne, der alle 3 have været svært i Ilden og lidt mest. PLOUGS Broder skal være falden; en Søn af Procurator KNUDSEN haardt saaret. – Om de to Brødre Hansen og om Liebe vides Intet. – Hartvigsen melder Rygtet som falden, men kun Rygtet og det i Skikkelse af Claverstemmer RÜDIGER. – Store Tab have vi i alle Tilfælde lidt og mange Familier komme til at begræde deres Sønners og Brødres overflade Begejstring. – Du veed vel at den NÄNCHEN, der under Nr. 26 er anført blandt de fangne Schleswigholstejnere, ganske rigtig er ELNA HANSENS Kjærest? Blot Bagge ikke er rendt med en af Bataillonerne og har sat Liv eller Lemmer til. – Flere af vore Læger, deriblandt den berømte LORCH⁴⁶, ere fangne i Sleswig. Drejer forholder sig meget rolig og har overtaget mine Informationer mens jeg er borte. – Stænderne⁴⁷ have nu, som bekjendt, begyndt deres Vrøvlerier. Gud maa vide, hvorledes Udkastet til den ny, virkelig ret demokratiske Valglov, vil smage dem. – Den passer som den var støbt til en aristokratisk Vrangstrube. Undskyldt at jeg er vittig. – Forresten er der faret en ond Aand i mig; jeg har ikke Ro paa mig til nogen Ting; at læse er ikke til at tænke paa. – Jeg længes blot efter at komme afsted, og – Du sige nu, hvad Du vil – jeg er virkelig stolt af den Tapperhed, vore Landsmænd have vist i Kampen mod de nævise Bramarbasser⁴⁸. – Berlinerne ere dog nogle jammerlige Pjalte, at de ikke have kunnet expedere den elendige Konge, saa havde han dog ikke blandet sin fordrukne Næse i vore Affairer, hvor han Intet har at bestille. – Characteristisk for den tyske Pralernatur er det Træk af Turnerne, at de havde befæstet deres Bryst med Plader, der bare Indskrift om, at de hverken gave eller modtog Pardon, og at de fik forfærdelig travlt med at afrive disse Plader da der blev Udsigt til, at de kunde blive omringede. – Saadant noget kunde vore djærve Jyder eller Sjællændere min Sjæl ikke f[inde paa]. Du maa vel huske, at skjøndt jeg gjorde Undskyldning for at mit forrige Brev intet Indhold havde, lovede jeg dog ikke, at det næste skulde blive bedre, og tage til Takke med hvad, der bydes Dig i denne Dyrtdid. – Lev nu forresten vel og adresser Dit næste Brev til Roskilde, hvor det enten vil træffe eller blive videre transporteret til Din Ven

Frederik Knudsen.

Brev⁴⁹ fra Ohlfsen Bagge til Carl Koch.

Haderslev den 12te Nov. 1850 Kl. 7^{1/2} Aften.

Kjæreste Ven!

Jeg tilskriver Dig idag paa min 25aarige Fødselsdag. Der knytter sig til denne Dag adskillige alvorlige Tanker og Erindringer. Just idag for et Aar siden sad jeg i dette Øjeblik i dit lille Kammer ved Volden, hvor vi læste Anatomi sammen. Hvor hyggeligt sade vi ikke der, hvor smagde mig ikke din Thevand efter Anstrængelsen at huske al den anatomiske Navnehokuspokus!

Den fortrolige Samtale vi dengang førte med alle sine Forhaabninger, Ønsker, Forsæt vil aldrig gaa mig af Minde. Disse sidste ere forresten endnu hos mig næsten de samme. Men hvilken Forskjel nu! Mine Ord finde intet Gjensvar, mine Studeringer finde intet Bifald eller Modsigelse, der vare mig lige kjære, kommende fra Dig. Skulde det blive for Fremtiden saaledes som alt er nu, da vilde min Livsglæde være en kummerlig, men jeg tænker at den Verdenskraft, der har skilt os ad for dengang, til næste Aars samme Dag vil føre os sammen igjen.

Dr. og jeg har i de sidste Dage af og til spilt Billard sammen. I dette Spil er jeg afgjort hans Overmand. Han besidder aldeles ikke den nødvendige Ro til at sigte og beregne den Kraft, Ballernes forskellige Afstand kræver anvendt. Han er nu meget ivrig at tilegne sig ogsaa denne Færdighed, hvilket naturligviis ogsaa om kort Tid vil lykkes ham. Overlægen er en famøs Spiller og vinder 2 af 3 Spil af selve Markøren. SCHOU er i dette som i alle andre ridderlige Konster en stor Klokke. Han kan hverken ride eller fægte ell. gymnasticere eller svømme etc. og begriber aldeles ikke at man kan have Lyst til sligt. Hans fuldkomneste Præstationer uden for sin Videnskab bestaae i Rygning og L'hombre.

— — —

... Foruden Anatomie og Therapi vil jeg endnu læse Physiologie efter Joh. Müller⁵⁰, som jeg med det første lader mig forskrive, trods alle foregaaende og mulige fremtidige Anfægtelser jeg derfor vil komme til at udstaae. Især Dr. skal ikke faae Lov til at skjænde paa mig, siden han har kjøbt Sebastian Seiler⁵¹ og lignende.

Vi har nu endelig faaet 25 Pter og der er gjort Plads til dem. Idag ventedes endnu 19. Om de er komne veed jeg ikke. Det synes næsten som om det var for en Skams Skyld at de sender os disse thi for den dybere Seende er det dog klart at 44 Pt. ikke ere en Service for 5 Læger. Disse Ptr. ere alle bragte til det saakaldte Knudsenske Lokale, en stor Dandsesalon, og Drejer har der sin Service. Han er den eneste, der altsaa er kommen i Activitet. —

Da Klokken straks er 9, den sidste Indlægningsstid, maa jeg slutte her. Jeg ønsker min kjære Ven alt muligt godt ind til næste Gang.

Din hengivne Ven

L. H. O. Bagge.

— — —

Brev⁵² fra Ohlfsen Bagge til Carl Koch.

Haderslev den 20. Nov. 1850. Aften Kl 7.

Kjæreste Ven!

At forsøge at skildre Dig det Indtryk, dit kjære Brev gjorde vilde være et forgjæves Arbeide. Ogsaa Dr. var synlig bevæget idag, da jeg talte med ham om den lange, drøje Tid Du har maattet lide og som Dine egne Ord nu gjenkaldte. Du er jo voxen os saa fast til Hjertet at et Brev fra Dig under de sædvanligste Omstændigheder om de ligegyldigste Ting vækker os til Liv og Glæde; hvad skal jeg skrive om eet, der kommer under saadanne. Først fra nu af vil i det Mindste jeg kunde arbeide med Rolighed. Vel har din Haand skjælveth lidt og Linierne er nok lidt skjæve men det tyder kun hen paa det, der *har* været, Fremtiden er Gudskelov lys, og det haaber jeg føler Du ogsaa selv i dette Øjeblik. Hvor vi skal benytte den! Hvor vi skal smedde paa vor Lykke!

For Øjeblikket gaaer Tiden saa saa. Billiardspillet, hvori jeg lige indtil Slutningen har staaet med Palmerne i Hænderne har jeg aldeles opgivet. Det samme kan jeg sige om Dr. og Sch. Vor gamle Overlæge havde endnu for et par Dage siden spaaet os alle sammen, at nu vare vi netop komne til det Punkt at blive lidenskabelige, nu vilde det ikke vare længe saa vilde vi drømme om Ballerne om Natten etc. Han beraabte sig paa sin egen Ungdoms-erfaring. Men om et par Dage vil det blive ham klart at man skal lære saa længe man lever; især naar man som han dog ikke er synderlig skarpsigtig [!]

Nylig Aften vare Dr. Sch. og Jeg til Whist hos Overl. Dreier var denne Aften, som forresten som oftest, naar vi ere hos Overlægen meget vittig, og hans Munterhed blev vel optagen af Overl. og Overlæginde, men af ingen bedre end af Husjomfruen Jomfr. KNUDSEN, en stakkels Tøs, der saa inderlig gjerne vilde have et Hjertensanliggende i Stand mellem sig og een af os Underlæger, vistnok ligegyldig hvilken. Dog nok om det! Jeg sendte igaar Dit Brev til Dr. efter at jeg selv et par Gange ikke havde truffet ham hjemme. Min Overbevisning, at det vilde virke mere end alle Formanings-taler har fuldkommen stadfæstet sig, og Du vil igaar, kjære Ven, have faaet Beviset i Hænderne. Nu idag, da jeg var hos ham knurrede han paa mig, at jeg havde sendt ham Brevet *for* sildigt, at han ikke havde kundet faae et ordentligt Brev i Stand til Postens Afgang. Jeg svarede ham, at Du saae meget hellere, at han skrev Dig lidt oftere, end udtømte Alt paa eengang, og bragte ham derved lykkelig til Ro for dennegang. At Du ikke havde faaet hans Cirkulære, ikke alene forbausede ham, men gjorde ham virkelig vred, og jeg troer at han her fandt eller vil finde en drøi Irette[sætte]lse til sin Familie. Men jeg frygter for at han ikke har givet nogen klar Ordre til sin Moder ell. Tante, ja skjøndt han forsikkrede mig paa det dyreste at han udtrykkelig havde sagt til dem derhjemme at de saa hurtigt som muligt skulde expedere hans Skrivelser til Dig og Lore, saa er det efter min Mening meget muligt at han har havt i

Sinde at tilføje dette Ønske i sin Skrivelse, men alligevel glemt det aldeles. For at give Dig et fuldstændigt Afrids af vor Samtale idag vil jeg endnu tilføje, at han aldeles ikke kunde forstaae at Du ikke kunde lide hans Sirkulære[!], og at det lod til at han ikke vilde respectere denne Aversion, da der efter hans Mening ikke lod sig anføre en eneste fornuftig Grund imod dem. Jeg gjorde ham derpaa i denne Anledning opmærksom paa, hvad han som Læge egentlig burde vide forlængst og ved andre Leiligheder vel ogsaa nok selv vilde have gjort gjældende, at der fandtes *Idiosyncrasier*, der fortjente lige-saa vel at respecteres, som hans Fornuftgrunde. Vi bleve derefter dog ret enige. Erindringen om denne Samtale og om at han ikke af sig selv kunde falde paa at det vilde være Dig kjært, at faa noget at høre om ham og fra ham vil i længre Tid være levende hos mig. Den har viist mig at det er Dreiers Natur, i nogle Ting at see klarere og skarpere end vi men i mere og andre at være sælsomt omtaaet. Behøver jeg at tilføje at han derfor dog er en herlig Charakter og at der ere faae, der ere hans Lige. – Han vil igaar have skrevet Dig at han har havt et lille Skjærmytsel med Inspector v. FRANDSEN. Denne har idag givet ham den fuldstændigste Opreisning, ved ligefrem at gaa op til Dr. og bede om Forladelse for sin Hidsighed, en Tilgivelse, der hos vor godmodige, men selv noget hidsige Ven naturligviis let blev opnaaet. Den Undercorporal, der var bleven Dr. paa en saa brydsk Maade frataget fik han tilbage. – Dr.'s Humør har i de sidste Dage, jeg kan gjerne sige Uger ikke været altfor muntert, men i Aften, da jeg gik til Lazarethet N° II paa Torvet mødte jeg ham i sin 3 Dalerskappe med Sch. og Overlægen i det bedste Humør af Verden. Hermed maa jeg nu ønske Dig at leve vel for denne Gang. Vær hjertelig hilset

af Din

L. H. Ohlfsen Bagge.

I tilknytning til disse sidste breve bør her anføres et smukt udslag af venskabet mellem Ohlfsen Bagge og Carl Koch, efter Kochs død. Kochs søster Marie, der opofrende havde plejet ham under hans sygdom, modtog faa dage efter hans død en kostbar guldfiligranbroche med medaillon, hvormed fulgte denne hilsen:

Kiøbenhavn den 24 Januar 1851

medfølgende

til Erindring – for den megen Kierlighed og Troskab, mod vor kiere uforglemmelig hensovede Ven

fra Familien

Til Jomfru Marie Koch.

Bagge

Trods brevenes beskedne tal er det et levende billede, de giver af *krigens og forfatningens første, bevægede aar*. Stort og smaat flimrer

forbi: Slesvigslaget, de frivilliges exerceren, stændermødet, politisk oplysningsarbejde; rygter svirrer, kammeraters skæbne i krigen drøftes. Absolut nye historiske oplysninger faar vi vistnok ikke. Og dog, ejendommeligt ser det ud, at Ploug øjensynlig har kunnet meddele oplysninger om svenskehjælpen (se her s. 7) før eller senest d. 3. maj, skønt de historiske skildringer fortæller, at den svenske mobiliseringsordre blev udsendt samme dato, at kong Oscars brev til den danske regering med meddelelsen herom er dateret 4. maj, og at den sv. rigsdag fik forelagt sagen d. 8.

Større værdi har brevene dog ved det indblik, vi faar i „*Dreiers kreds*“. Det er et tidsbillede og et nyttigt korrektiv til det sædvanlige glansbillede af 1848. Vi træffer her ikke just det, der gemenligt kaldes „aanden fra 48“! Overfor den patriotiske begejstring er der kun – eller *næsten* kun – skepsis, kritik, overlegent smil. Gang paa gang minder tonen i brevene om den senere radikalismes sarkastisk-polemiske tone i nationale spørgsmaal, forfatningskamp og forsvarssag; sært, at den Frederik Knudsen, der saa journalistisk flot (men farligt letbenet!) behandler patrioterne fra 48, ikke havnede ved Hørups blad, men blev redaktør af – Berlingske Tidende. Man faar unægtelig den største respekt for disse unge studenter, særlig Dreier, der midt mens bølgerne gik højt, beholdt deres hjerne klar, deres meninger uforandrede, usentimentalt erklærer den slesvigsk-nationale bevægelse for et ligegyldigt eller farligt fænomen, og som alvorligt og systematisk samler sig om et studiekredsarbejde over det kommende samfunds problemer. Jo, dette er *ogsaa* aanden fra 48, den oprindelige u-nationale, revolutionære aand. Dreiers kreds staar, sammen med Kjøbenhavnsposten og Haandværkerdannelsesforeningen, men langt skarpere og konsekventere end disse, med front overfor nationalliberalismen, Ploug og „Fædrelandet“, ganske som i Frankrig junirevolutionens mænd overfor februarrevolutionens borgerlige republik.

Men den største værdi har brevene som et *document humain*.

FREDERIK DREIER selv, hovedmanden. En ung mand med ganske usædvanlig, helt rastløs trang til beskæftigelse med de tilsyneladende mest forskellige sager og videnskaber. Med en hurtig forstand, et skarpt blik og evne til at vurdere alt og placere det i forhold til egne ideer og planer. Se blot, hvad han i brevene kommer ind paa af medicinske, fysiologiske og politiske emner, røber sin interesse for sproglige reformer, giver raad om gymnastiske øvelser og lignende. Alle studierne, lige til gymnastikken, – hvor han brugte sit studentergevær som stav og foregreb kaptain Jespersens system! – indgaar i eet stort system

til aandelig og legemlig træning af det kommende samfunds radikale førere, ham selv deriblandt; en hel Loyola er han, med exercitia spiritualia.

Et *levende* menneske har han været, skønt paa en underlig tør-fanatisk maade; altid optaget af studier, samtaler, agitation, gruppe-dannelse, brevskrivning, altid sigtende mod et maal, upaavirket af øjeblikkets tilfældigheder. Et meget talende eksempel er hans reaktion overfor Plougs før omtalte meddelelse – som jo ellers vakte jubel i Danmark; Dreier derimod, nøgternt og fremsynet: vil dette gavne eller skade *vore* planer og haab?

Men ved siden af alt dette, som i større eller mindre grad er noget, der vender ud mod andre, i Dreiers kreds, føres vi fortroligt ind i kredsens *indre*, maaske i personernes indre. Det er ikke blot og ikke altid sammenbidte samfundsreformatorer, men *unge mennesker*, venner og kammerater, store drenge. Brevene afgiver et fint materiale til ungdomsvenskabets psykologi.

Dreier er blandt vennerne en type, der er godt kendt blandt drenge og unge mænd: føreren, *primadonnaen*. Kammeraterne beundrer og forguder ham, er jaloux paa hinanden overfor ham, de finder og morer sig over hans smaa og store svagheder, en slags selvhævdelse overfor ham, men i virkeligheden er ogsaa *det* udslag af deres betaget-hed af ham. Hans sindstilstand iagttages og rapporteres, man drøfter, hvordan man skal „tage“ ham, man kender jo hans reaktioner og anlægger en strategi overfor ham; han behandles med andre ord som et forkælet, noget vanskeligt vidunderbarn.

Og det kan ikke nægtes, ogsaa læserne kan finde nogle af Dreiers primadonnanykker. Hvor han smager paa sig selv! Beretter selv om „mine bitre indhug paa alt den gamle verdens hellige“, taler om „mine krasse paastande, som ere Dig bedre og almindeligere bekjendte, end dine anskuelser i det enkelte ere mig“ –; han docerer let overlegent og er forvisset om, at vennerne er dybt interesseret i al hans gøren og laden og tænken. Og i een henseende er hans horisont snæver: han er incarneret bymenneske!

Nogle faa steder i hans breve kan maaske føre os længere ind i hans persons dybder, maaske dybere ind, end selv hans nærmeste ven, Carl Koch, fik lov at se. Der er dog grund til at sige: vi befinder os her paa gyngende grund; det objektivt kendte, Dreiers liv og skæbne, maa forbindes med læserens intuitive gætning, – og intuition kan tage fejl.

Der er bemærkningen om „*dette livs umaadelige jammer*“. Jovel,

den kan være brugt flot, henkastet, med et skuldertræk. Og der kan maaske tænkes paa samfundet, som det er. Men der *kan* ogsaa tænkes paa *mit* livs umaadelige jammer; *han* kan tænke paa det, uden at ville sige det ligeud. Hele brevet fra 1849 er gennemsyret af en tung og bitter, sammenbidt stemning. Særlig indledningen vidner om en sjælelig krise, der næppe er overvundet. Hvori den kan have bestaaet, kan ikke vides. Hans fars tragedie laa tungt paa hans sind, ogsaa fordi han i meget lignede ham, han blev indesluttet og reserveret, følte sig maaske ensom – en meget tænkelig medvirkende aarsag til hans hastende travlhed. Andre sorger og bekymringer kan have sat ind. Jeg gætter, at Dreier bag den noget bistre facade, bag forstandskøligheden og den sarkastiske overlegenhed har ejet stærke *følelser* og har haft en trang til inderlighed og fortrolighed; mange halvt skjulte udtryk for et inderligt venskabsforhold, der ligger i brevene til Carl Koch, viser det. Hvor meget af hele hans travle virken og hans væsen er, eller var oprindeligt, et skjul, en maske overfor omverdenen? Et forstandens, hjernens panser for at skjule følelserne, hjertet?

Er det gætteri ud i det blaa? Vi befinder os i midten af 19. aarhundrede, en tid, der aandeligt præges af det hegelske, taget i meget vid forstand. Man drøftede og levede den dialektiske filosofi, det ydre er noget ganske andet end det indre; det var mode at være interessant, udadtil eet, indvendig noget helt andet; man spillede sin *rolle* paa tilværelsens teater; pseudonymer grasserede. KIERKEGAARD er, trods al hans kritik af Hegel, det store eksempel. Og netop en udpræget kierkegaardsk bemærkning bestyrker min antagelse. I brevet fra 1849 skriver Dreier i anl. af vennen Knudsens forlovelse: „*I forhold til det øvrige som bydes her udi livet kunde mangen en forlovelse være overordentlig interessant og vederkvægende selv for en af os; gør et forsøg engang . . .*“. Ogsaa her vil man sige: det er overlegent, studentervittigt henkastet; foragt for den officielle forlovelse, det er ekko af Johannes Forførelsen! Den, og andre yttringer, siger blot: vi staar højt hævet over kvindekonnet og ethvert personligt forhold til dem. Vi mænd har vor forstand, den er *vor* lidenskab! Jo, – men – faa aar efter tog Dreier livet af sig af sorg over, at den kvinde han elskede, svigtede ham. For den, der kun ser Dreier som den radikale tænker, samfundsreformatoren, den kølige hjerne, maa det virke som et fald for en stor aand, at han tog livet af sig, ikke over samfundets jammer, men over et pigebarns utroskab. Men ser man paa Dreier som menneske, bliver det hele vendt om: Dette sidste gør ham større; der var bag overfladen et *varmt hjerte*, der higede efter samfund med andre, efter et

inderligt forhold, erotisk, kammeratligt, socialt, til andre mennesker. Dette var det indre motiv til hans vennekreds, hans sociale „interesse“, men hans klare forstand „indkapslede“ følelserne, indtil de til sidst brød – *sejrrigt* – igennem i hans fortvivlede beslutning om at dø.

Det billede, vi faar af FREDERIK KNUDSEN, har unægtelig langt mindre interesse. En velbegavet, ung mand, men, i den unge alder, ganske uselvstændig; af venner som Dreier og særlig Koch, til hvem han desuden stod i særligt taknemmelighedsforhold, er han ført ind i tanker og meninger, som han ikke optager, men sluger raat; det vidner brevenes lette, overfladiske tone tilstrækkeligt om. Under krigen og i de slesvigske forhold er det „dreierske“ hurtigt blevet fortrængt, og i 1851 begynder han udgivelsen af et højpatriotisk værk om krigen („Danmarks Kamp for Slesvig“), hvor han i forordet bl. a. med hæder omtaler studenternes central-exercerskole! (jvf. her s. 11). Han blev, som tidligere nævnt, en dygtig og fremtrædende mand i et helt andet milieu end det, han i sin ungdom en kort tid gæstede. – Men ogsaa den ustadige discipel hører med i billedet af Dreiers kreds.

L. H. OHLFSEN-BAGGE's personlighed kan man slet ikke danne sig noget billede af paa grundlag af brevene. Det eneste, der i disse har interesse, er den belysning, de giver Dreier, og det venskab overfor Carl Koch, de er saa smukke vidnesbyrd om, et baade kammeratligt og beundrende venskab.

Denne sidste, alle de tre brevskrivers nære og fortrolige ven, brevenes modtager, staar tilbage at omtale. Under læsningen af de sex breve har billedet af CARL KOCH efterhaanden taget form, og det skal ikke nægtes, at hvis billedet af Dreier er det interessanteste, saa er, efter mit skøn, billedet af Koch det *smukkeste*. Det fine indtryk af ham, som de tidligere anførte erindringer gav, bekræftes ganske og understreges ved den varme, baade Dreier og Bagge lægger for dagen overfor ham; han har saa øjensynligt været den betydeligste i kredsen ved siden af Dreier. Det kan derfor formentlig have interesse at supplere de indtryk, vi har faaet, med andre. Her skal anføres nogle brudstykker af breve til Koch fra forskellige i hans familie, samt af breve, skrevet i anledning af hans død 1851. Det første er fra hans moster AUGUSTA PAYNGK (1797–1844) g. m. Kancelliraad H. F. P., og det er skrevet, da Carl Koch, knap 16 aar, er begyndt at gaa til præst. De følgende tre breve er fra Carl Kochs ældste broder, PETER FERDINAND K. (1815–1900), paa brevenes tid godsforvalter paa Gunderslevholm i Sydsjælland, senere etatsraad, klosterforvalter paa Vemmetofte. Endelig er de sidste smaa fragmenter fra samme P. F. K.

til hans søster PAULINE og hans moder CAROLINE, f. PETERSEN (datter af slotsgartner PETER PETERSEN, Frederiksberg) og eet fra Carl Kochs anden broder HENRIK K. (1824–66), forpagter paa Gyldensten.

Brev⁵³ fra Augusta Payngk, f. Petersen til Carl Koch.

Frederiksberg d. 25 Nov

Min kiære Carl!

Med et tungt Hierte, opfyldt af een Følelse: bitter Smerte ved at see min Elskede⁵⁴ lide, bange Bekymring for at miste min bedste Velsignelse paa Jorden! – vil jeg dog prøve at vende Tanken hen til Dig og den vigtige Underviisning som Du i Vinter skal modtage, i det Haab, at min kiærlige Formaning, især i denne Tid, ikke skal møde Ligegyldighed og Letsind i dit Hierte – Følelser som jeg, ikke uden Grund, frygter for, ellers ville ledsage Dig til Confirmations-Underviisningen; – Det er vist ikke min Mening at kunne kalde den religiøse Følelse, som jeg maae antage Du endnu mangler, frem ved mine svage Ord, dette vil en høiere Aand vel i sin Tid gjøre, som ikke længe lader noget sundt og ufordærvet Gemyt savne den, som ofte med stærk, alvorlig Røst og tunge Prøvelser fremkalde den, som Du selv, med blot forstandigt Blik, paa Historien og Verdenslivet, maae erkiende for den levende Aande, det varme Pulsslag, som giennemtrænger det Heele.

Hvad jeg vil, er kun at advare Dig mod raske umodne Domme over Gienstande Du ikke fatter; hvad jeg raader Dig er: heller at være taus iblandt dine modige Kammerater, end glimre iblandt dem med dristige Ytringer, som Du sikkert engang vilde fortryde; modtag Lærdommen beskiedent, og giem den som en Skat hvis Værd Du endnu ikke kiender; læg heller ikke for megen Vægt paa det Udvotes hos den Geistlige som er din Lærer, „Gaverne ere forskellige, men Aanden er een!“ – Saa nu er jeg færdig, min kiære Dreng! jeg vil endnu kun bede Dig, naar Du med Opmærksomhed har læst disse Linier igiennem, at give Tante HANNE⁵⁵ dem i Forvaring, og bede hende fra mig, give Dig dem engang imellem til Giennemlæsning, dersom hun synes Du glemmer min Paamindelse. – Hun vil da med det samme see at jeg bestandig er meget bekymret for din elskede Onkels⁵⁶ Tilstand, som næsten bestandig er uforandret, men naturligviis ved sin Vedvaren, borttager flere og flere Kræfter; en slem Febernats har ogsaa sat ham meget tilbage, de 2 sidste har været bedre, men Lysten og Tilliden til Badet, synes reent forsvundne, han har kun brugt det en Gang siden Onkel saae ham; idag vente vi igien Ets: BANG⁵⁷.

Dersom Du vidste hvad det var at bede, vilde Du vist bede for din stakels Tante! lad mig kun endnu tilføie: at i denne som i saa mange foregaaende Prøvelser, er det kun den faste Tro til Gud og hans Ord som har givet mig Kraft til at giennemgaae dem; han hielpe fremdeles! –

Din Tante Gusta.

Uddrag af brev⁵⁸ fra Peter F. Koch til Carl Koch.

Gundersløvholm d. 5. April 1849.

Kjære Broder!

— — —

Naar du nu som jeg haaber i Mai bliver færdig med din Examen, venter jeg at du gjør Alvor af at anvende dine Theorier om at gennemtrænge Masserne med Naturvidenskaben. — Jeg nægter ikke at det er en meget smuk Tanke at gjøre Videnskaberne mere folkelige, eller som du siger, lade dem stige ned til Høiskolen ell. til Folkets Masse; men du maa troe at det er lidt eensidigt, naar du mener at det *kun* er Naturvidenskaben der i dette Øiemed er Brug for. — At Landets Borgere eller Indbyggere kjender de forskellige Naturkræfter, og mere og mere lærer paa rette Maade at benytte dem er i statoeconomisk Henseende vigtigt, og Kundskab i denne Retning vil vel som al anden Kundskab virke dannende paa Massens Aand; — men du maa forlade mig — det er ingenlunde nok! — Just fordi Naturvidenskaben skal vinde Indgang ved den Nytte den i sin Anvendelse tilveiebringer i det daglige Liv eller for Hvermand, vil den fornemmelig vække og nære Sandsen for det Nyttige det Fordeelagtige, den vil dette for den i Forveien raae Masse i en eensidig Retning; den simple Mand vil gribe den Deel af den ham tilgængeliggjorte Videnskab, som letter ham Midlerne til Tilfredsstillelsen af hans Fordringer til Livet, uden at Videnskaben faaer mindste Indvirkning paa at tildanne Fordringerne. —

Nu kan man jo rigtignok, naar man gaaer høiere trække megen Moral ud af Naturlæren og forklare den filosofisk, men saa bliver den ei ret let tilgængelig for den Simple. — Nei! lad os kun tage andre Videnskaber med, og tænke paa Oplysningen i det Hele. — Derfor vil jeg gjerne indrømme at Naturvidenskaben tilkommer en høiere Plads end den hidtil har havt; men ene dominerende bliver den vanskelig. — Tak skal du have fordi du har kjøbt Ørstedes Bogs anden Deel⁵⁹. — Den første har jeg læst, og jeg troer at du ogsaa kunde have godt af at læse den, naar du vilde det med lidt mindre Fordom og Forudindtagen end der gaaer ud af dine Yttringer. — Jeg skal nok læse Biedermanns⁶⁰ Forelæsninger, naar jeg faaer dem, men vil du ei som Modgift købe mig Thurs' „Om Eiendom“⁶¹ som jo nu er udkommet i dansk Oversættelse. . . .

Uddrag af brev⁶² fra Peter F. Koch til Carl Koch.

Gundersløvholm d. 22 Mai 1849.

Kjæreste Broder!

Det maa være nogle maadelige Doctere du har siden de ei kunne skaffe dig af med den Feber du har. — See nu snart at faae Ende paa Examenen og kom saa herud, saa tænker jeg at vi nok skal faae Bugt med Sygdommen, og

tillige faae lidt mere *Mod* i dig. – Thi seer du min gode Ven, det er dette du mangler, – *Mod* til at døie det Onde, uden at opgive Haabet for Fremtiden. – Jeg veed vel at det ei er saa let at conservere det, især naar man lider af Feber, der bryder ned paa den legemlige Kraft, og næsten aldeles sløver den Smugle aandelige Kraft som man har tilbage, saa at man tilsidst miskjender sig selv og føler sig liig en Karreklud; men det er og bliver dog en Sandhed at det er den eneste Vei til Fremgang, at tage sig sammen, og holde sig aandelig oppe, da man ene derved bliver istand til at give Legemet den Pleie det behøver og som er nødvendig for at hæve det Onde, og bringe Ligevægt i Tingene igjen. – Dette bør man ei alene fordi det er klogt og rigtigt; men tillige fordi det er umandigt og usselt og give efter, og Pligt at anvende de Evner der er lagt i os til at gjøre os til Herre over vore Svagheder. –

Du grunder og speculerer for meget paa Fremtiden, og seer Bussemænd hvor der ingen er, er maaskee ogsaa noget utaalmodig over at det ei kan gaae saa rask som du gjerne ville, kort du quæler dig med det der ei foreligger til Behandling strax. – Jeg veed bedst af Erfaring at dette er en stor Feil, der let kan føre dig til din egen Ødelæggelse og fortrædige dig mange Aar af Livet. – Tag du Øieblikket som det er. – Er du syg saa søg alle muelige Midler til Bedring og gjør det med Overlæg og Klogskab, og ei forud mistvivlende, og bliver du som jeg haaber – snart rask igjen, saa nyd det Gode som Verden i din nuværende Stilling byder dig; men tænk ei formeget paa Fremtiden – det er usund – det forstyrre dig kun i den Virksomhed som er nødvendig for at bane dig Veien til den, – og hvad der er ligesaa slemt, det berøver dig Ungdommens bedste Glæder. –

– – –

Uddrag af brev⁸³ fra Peter F. Koch til Carl Koch.

Gundersløvholm d 11 Januar 1851.

Kjære gode Broder!

– – –

Jeg længes stærkt efter at du skal sende Bud til mig, at du nu er parat og færdig til at tage herud, og at jeg skal holde Vognen i Beredskab. – Gud hjælpe mig – tænker du maaskee naar du læser dette. – Nu vel! – Det er jo ogsaa ham der skal hjælpe dig til Sundheden; og den vil ogsaa nok ved hans Hjælp komme, selv om Udsigten synes dig lidt fjern. – Jeg er forvisset om at Foraaret vil træffe dig her hos os i Naturens Skjød, og vil vække et nyt Liv i dig, der ei alene vil bringe dig Sundhed, men ogsaa stiller Kraft og *Mod* til at overvinde de Besværligheder som din sygelige Indbildningskraft nu maner frem som Skræmmebilleder og Hindringer for dig i at naae en hæderlig Livsstilling og Virksomhed i Samfundet. . . .

Uddrag af brev⁶⁴ fra Peter F. Koch til hans moder Caroline Koch.

Gundersløvholm d 19 Januar 1851.

Kjæreste Moder!

Det haarde Tab vi Alle have lidt ved vor kjære Vens Bortgang fra Livet, stod mig vel tydeligt for da jeg sidst forlod ham; – men man giver dog saa gjerne Haabet Rum, og jeg vilde saa nødig tænke mig at vi skulde miste ham. – Det var nu Guds Villie at det alligevel skulde skee, og vi bør jo finde os deri med Taalmodighed. – Hans lyse elskelige Aand har nu faaet den Fred som det skrøbelige Legeme ei tillod ham at nyde her iblandt os, og vi bør ei knurre; men søge Trøst i at han, frigjort for sine Lænker, har det bedre end vi kunde skaffe ham det med vor bedste Villie. . . . Lad mig nu see at du ei taber Modet, men har Tillid til Gud, der indretter Alt, som det er os tjenligst. – Du har jo mange endnu som hænge fast ved dig, og vi ville stræbe at leve saa at vi engang kunne samles med vore forudgangne Venner. –

Din hengivne Søn

P. F. Koch.

Uddrag af brev⁶⁵ fra Peter F. Koch til hans søster Pauline Koch.

Gundersløvholm d 19 Januar 1851.

— — —

Han var vor Glæde og vor Stolthed, og det er haardt at savne hvad Hjertet har bundet sig saa fast ved – men Vor Herre har jo taget ham til sig, og vi maa ei knurre, men skulle kun stræbe at leve og blive ham værdige saa at vi engang kunne samles med ham hvor der ei længer er nogen Skildsmisse . . .

Uddrag af brev⁶⁶ fra Henrik Koch⁶⁷ til Caroline Koch.

Gyldensteen d. 26 Januar 1851.

Kjæreste Moder!

Med inderlig Bedrøvelse modtog jeg iforgaars af Peter Efterretning om at vor kjære Broder nu har udstridt. – Dybt føler jeg hvad Du, – hvad vi alle have tabt; men lad os ikke glemme at Himlen som lod saamange Forhaabninger, saamange gyldne Drømme hvormed vi udmaalede os hans Fremtid herved, blive uopfyldte, har kaldet ham til et bedre Hjem, hvor hans lyse, klare Aand vil finde den Fred og Roe, som det skrøbelige Legeme ikke vilde tillade ham at finde her. . . .

Med ejendommelig og talende ensstemmighed bruger brødrene omtrent samme ord som vennen Rudolf Varberg: hans *lyse, klare*

aand. Det har været dette, der har fæstnet sig stærkest i hans nærmestes sind. Dertil kommer hans elskelighed, hans stilfærdige, beskedne væsen, hans sans for filosofi, for kunst og poesi, – sider af hans personlighed, der har dannet en velgørende modvægt til Dreiers mere barske stridsmandstype. Humor forudsætter vennebrevene hos ham, en sund, naturlig humor, ogsaa den saa forskellig fra Dreiers satire. Om hans smukke og fine ansigt taler Varberg, og familietraditionen bekræfter det. Sygdommen, der i mange aar forfulgte ham, tuberkulosen, understregede det tilbageholdende, lidt vege hos ham – *han* havde næppe foranstaltet revolution – og herfra fik han vel det tunge syn paa sig selv og sine muligheder, som baade vennernes og broderens breve prøver at helbrede ham for. Selv af den ideernes kamp, som Dreiers kreds udkæmpede i tale og skrift mod de mere konservative kredse, afspejler sig, paa en meget smuk maade, i Carl Kochs ældre broders diskussion om naturvidenskabens kulturværdi og i hans breves stilfærdige, men tydelige, religiøse understrøm.

Kommer man gang paa gang ved bekendtskabet med Dreiers kreds til at tænke paa lignende aandsrevolutionære kredse fra tiden efter 1870, da er der ingen tvivl om, hvem Koch ligner mest; det er I. P. Jacobsen. Maaske paa eet punkt nær. Den fritænkerlivsanskuelse, som allerede er genstand for formaninger i tantens rørende brev, og som samværet med Dreier vel kun kan have styrket, har han næppe bevaret til det sidste. Ellers kunde hans kloge, retsindige broder, for hvem hykleri var fjernt, ikke have udtalt sig, som han gør det i de citerede breve.

„Fremtiden er Gudskelov lys – – hvor vi skal benytte den! Hvor vi skal smedde paa vor Lykke!“ skrev Bagge sidst i 1850. Skæbnen vilde det anderledes. Af den lille kreds, vi her har levet os ind i, var de tre døde, inden aaret 1853 var til ende, og den fjerde havde da i sine anskuelser forladt kredsen, som han maaske aldrig helt havde tilhørt. Ingen af dem fik udrettet det, de havde drømt og kæmpet for, ingen af dem naaede at blive de samfundets aandelige ledere, de syntes bestemt til. Og sammen med dem døde, for et par aartier, de tanker og idealer, der havde fyldt dem.

Det er altid interessant og berigende at studere betydelige mænds ungdomsliv og ungdomstanker; de er jo indledningen til deres videre udvikling og senere gerning. Men ved dette lille indblik i den dreierske kreds er der det ejendommelige, at de da allerede *var* betydelige mænd, det lades der ingen tvivl om, men *deres* ungdomsliv blev deres *hele* liv. Derfor hefter der en egen vemod ved læsningen af deres breve.

NOTER

¹ Brevets ydre forhold er noget ejendommelige. Den manglende indgang, den uformidlede begyndelse og dateringens placering, oppe i hjørnet, tyder paa, at der har været et forudgaaende ark, der nu er gaaet tabt. Datoangivelsen er fejlagtig; der hentydes i brevet til slaget ved Slesvig d. 23. april. Om ogsaa den bevarede del er skrevet i flere afdelinger, eller om den fejle dato skyldes ren distraktion, er ikke til at afgøre. — Konvolutten har: S. T. Hr. Student C. Koch hos Forvalter (d. v. s. godsforvalter) Koch paa Gunderslevholm pr. Nestved. fra Kjøbenhavn 3 Maii (Poststemplet: 3/5 1848). — ² CHR. GUSTAV LORENZEN (1826–76), Dreiers kammerat fra Metropolitanskolen og nære ven. Læge. Omtales i brevene som „Lore“ el. „Lorre“. — ³ OHLFSEN-BAGGE, se indledningen. — ⁴ FREDERIK KNUDSEN, se indledningen. — ⁵ *Haandværkerdannelsesforeningen*, stiftet 1847, samlingssted for radikale og socialistiske demokrater. Blandt stiftere og betydelige medlemmer kan nævnes jernstøber Lunde, Dreier, redaktør Grüne, Goldschmidt. — ⁶ Goldschmidts tidsskrift. Dets indhold bestod væsentlig af politisk diskussion og kommentar. — ⁷ *som saa* —, antagelig fejl for: (selv)om saa —. — ⁸ Slesvigslaget 23. april. — ⁹ CARL PETER AUGUST BLOCH (1829–99), kendt forstmand. Hans senere nævnte broder VALDEMAR (1826–1907), skolemand og historiker, blev saaret i slaget ved Slesvig. — ¹⁰ Den kendte professor og højskolemand CHR. FLOR (1792–1875); han drog i 1848 med en skare studenter til Nordslesvig for at rejse en folkehær. — ¹¹ Antagelig H. F. HELWEG (1816–1901), højskoleforstander paa Rødding 1846, feltpræst under krigen, senere præst i Haderslev. — ¹² Oscar I lovede den danske regering at sende 15.000 mand hjælpetropper. Datoen for kongens skrivelse er 4. maj, mens selve overenskomstens dato er 11. maj. — ¹³ Brevets udskrift: S. T. Hr. Stud. Med. Carl Koch. Gartner Koch ved Winstrups Mølle, Frederiksberg pr. Kbhvn. Fra Underlæge Dreier i Assens. I dette brev har D. ændret sin skrift og ortografi radikalt. Han benytter latinske bogstaver, smaa begyndelsesbogstaver overalt, å for aa og desuden en mængde forkortelser, som her er bevaret, bortset fra ganske enkelte som η for: ing. — ¹⁴ Den senere kendte københavnske præst NICOLAJ GOTTLIEB BLÆDEL (1816–79), der i 1849 blev præst ved Alm. Hospital. Hvad der her hentydes til, vides ikke. — ¹⁵ *Mixtura ammonii muriatici dulcis*, en mild salmiakmixture. — ¹⁶ Antagelig en lille ondsksfuld-venlig hentydning til Kochs fine karakter (Præ) ved Kantussen. — ¹⁷ Nordmand (1828–67), kendt som polytekniker og kemiker; var stærkt paavirket af Dreier og hele sit liv ivrig for folkeoplysning. — ¹⁸ Forfatter og radikal politiker, fritænk. (1828–69); boede paa Valkendorfs kollegium sammen med Dreier. — ¹⁹ *alle fire*, antagelig: Dreier, Koch, Bagge, Lorenzen. — ²⁰ NIELS PETER PETERSEN (senere: Pearson) (1824–97), frivillig 1848, underlæge 1849–50; omtales af Langkjær (Dumreichers afh. s 241 f.) som medlem af Dreiers kreds. Død i Chicago som prof. i medicin. — ²¹ POUL SEIDELIN (1828–89), student 1846, underlæge 1850, læge. Søn af distriktslæge S. i Roskilde og fætter til Carl Koch. — ²² PER FREUCHEN (1827–94), den senere prof. ved Landbohøjskolen; fætter til Carl Koch. — ²³ *Paris' venstre*, oppositionen mod præsident Louis Napoleon. — ²⁴ Antagelig THEODOR DREIER (1830–57), jurist. — ²⁵ 8. maj 1848 forlangte Zar Nikolaj, at tyskerne skulde rømme Nørrejylland. — ²⁶ Journalist (1805–78), fra 1839 redaktør af Kjøbenhavnsposten. — ²⁷ Brevets udskrift: Hr. Stud. med. Carl Koch p. t. Gunderslevholm pr. Nestved. — ²⁸ Af andre breve fremgaar det, at K. havde sin seng staaende i kostalden. Ammoniakdampe ansaa for helbredende mod tuberkulose; jvf. det tidligere af Dreier nævnte middel. — ²⁹ Jeg tager det som et varsel, gid

det maa blive til lykke og fremgang. — ³⁰ Den kendte nationale og skandinaviske forfatter og politiker i grundtvigsk aand P. FREDERIK BARFOD (1811–96). — ³¹ Det er uvist, hvem der menes. ³² Kaptain NIELS G. LA COUR (1797–1876), i 1848 forstander for studenternes i samme aar oprettede Central- og kommandoskole i København. — ³³ *Frejschärllere og Turnere*, tyske og slesvig-holstenske friskarefolk, for en stor del kielerstudenter, der dannede særlige afdelinger af oprørshæren. — ³⁴ Bogtrykker SALLY BENDIX SALOMON, radikalt indstillet, medstifter af Haandværkerdannelsesforeningen. Bladets navn var: Nyeste Postefterretninger, og det udkom fra april 1848 til marts 1853. — ³⁵ Poul Seidelin. — ³⁶ Søofficer (1814–98), fører af „Skirner“ i 1848–50; fætter til P. S. — ³⁷ JOHAN JACOB GEORG LUND (1801–87), livlæge hos Fr. 7. og Chr. 9. — ³⁸ Den kendte CARL BERLING (1812–71) Fr. 7.s fortrolige, fra 1848 kongens privatsekretær. — ³⁹ PER, vistnok Peter Seidelin, broder til Poul S. — ⁴⁰ Gaskader, antagelig fejlskrift for: gaskonader, pralerier. ⁴¹ LAURITS STEPHAN BORRING (1798–1884), sprogmand (fransk), professor. Opholdt sig som dansk agent i Paris 1848–49 for at paavirke den franske presse i dansk favør. — ⁴² Social-politisk bevægelse i England i 1. halvdel af 1800-tallet; blussede sidste gang op efter februarrevolutionen 1848. — ⁴³ Brevets udskrift: Hr. Stud. med. Carl Koch! Gunderslevholm pr Nestved. ⁴⁴ Son af nedennævnte cancelliraad B. ⁴⁵ NIELS JENSENIUS BLUME, herredsfoged i Ramsø og Tune herred. — ⁴⁶ Den kendte læge og studenterforeningsmand JØRGEN HENRIK LORCH (1810–95); var bataillonskirurg 1848–50. — ⁴⁷ Stænderforsamlingerne mødtes 1848, bl. a. for at vedtage valgloven. — ⁴⁸ Bramarbasser, storpralende soldater; titel paa tysk overs. af Jacob v. Thyboe. ⁴⁹ Brevets udskrift: Til Herr Underlæge Carl E. Koch Sølvgadecaserne, Fløjen til Sølgaden, 4de Etage N^o V i Kjøbenhavn Underlæge Bagge Feltlazareth i Haderslev. — ⁵⁰ Kendt tysk anatom og fysiolog (1801–58). — ⁵¹ SEBASTIAN SEILER, der menes sikkert skriftet: „Das Complot vom 13. Juni 1849, oder der lezte Sieg der Bourgeoisie in Frankreich.“ 1850. — ⁵² Brevets udskrift: Til Herr Underlæge Carl E. Koch Sølvgadecaserne, Fløjen til Sølgaden, 4de Etage N^o V i Kjøbenhavn Underlæge Bagge Feltlazareth i Haderslev. — ⁵³ Brevets udskrift: Discipel Carl E. Koch Adr. Hr. Districtslæge Seidelin i Roeskilde. (Poststempel: 25/11 1842.) C. K. gik i Roskilde Kathedralskole og boede hos sin onkel S., der ligesom Payngk understøttede hans studier. — ⁵⁴ Hendes mand, overretsprokurator HANS FERDINAND PAYNGK (1778–1843), der døde faa maaneder senere. — ⁵⁵ C. K.s moster, g. med Seidelin. — ⁵⁶ Seidelin. — ⁵⁷ Lægen, prof. OLUF BANG (1788–1877), kendt for sine vandkure. ⁵⁸ Udskrift og konvolut mangler. — ⁵⁹ Det kan ikke af sammenhængen ses, om der hentydes til et politisk værk af Anders Sandøe Ø. eller et naturvidenskabeligt af Hans Christian Ø. — ⁶⁰ FRIEDRIK KARL BIEDERMANN, tysk frisindet politiker og forfatter. — ⁶¹ Har ikke kunnet oplyses. — ⁶² Udskrift og konvolut mangler. — ⁶³ Udskrift: Til Underlæge C: Koch Sølgadens Kaserne, Fløien til Sølgaden 4 Etage N° 5 Kjøbenhavn. — ⁶⁴ Udskrift og konvolut mangler. ⁶⁵ Udskrift: Til Jomfrue Poulina Koch St Ryde Mølle pr. Holstebro. — ⁶⁶ Udskrift: Til Madame C. Koch boende ved Winstrups Mølle paa Frederiksberg a Kjøbenhavn. — ⁶⁷ Broder til C. K. (1824–66), forpagter paa Gyldensten.